

dve manjši pomanjkljivosti. Prva je odsotnost rodovnika oz. preglednega genealoškega prikaza. V knjigi namreč sledimo rodbini skozi več stoletij, navedenih je mnogo imen, sredi katerih se prej ali slej izgubi še tako pozoren bralec. Zato bi bil nujno rodovno deblo, ki bi rodbino prikazalo na plastičen in bolj oprijemljiv način. Na strani 30 je sicer objavljen rodovnik iz 19. stoletja, ki pa je v italijanščini in je težko berljiv, saj gre dejansko za arhivalijo iz rodbinskega fonda.

Druga pomanjkljivost je nepravilna uporaba povratno svojilnega zaimka. Ta pripomba morda zveni banalno in malenkostno, vendar še zdaleč ni vseeno in je pomensko popolnoma različno, če je npr. grof Bernardo Borisi za dediče imenoval sinove svojega ali pa sinove njegovega (čigavega?) bratranca (str. 67), in če je bil Francesco Grisoni iz Benetk izgnan s svojimi ali z njegovimi (čigavimi?) nasledniki (str. 7, 27, 105).

Vendar vse to niti najmanj ne zmanjšuje velikega in pomembnega dela, ki sta ga opravili avtorici in tako pozabi iztrgali pomemben del koprské zgodovine. Upajmo, da se bosta na podoben način lotili še kakšne druge koprské rodbine, vsekakor pa je knjiga spodbuda tudi za druge raziskovalce, da se posvetijo takšnim in podobnim do sedaj prezrtim temam.

Miha Preinfalk

Miha Šimac: Vojaški duhovniki iz slovenskih dežel pod habsburškim žezlom. Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani, 2014, 422 strani.

Leta 2014 je kot 36. delo v zbirki Acta Ecclesiastica Sloveniae izšla pričujoča monografija, dopolnjenja doktorska disertacija z naslovom *Vojaški kurati iz osrednjih slovenskih dežel v avstro-ogrske oboroženih silah v prvi svetovni vojni*, ki jo je avtor leto pred tem uspešno zagovarjal na Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani. Pri tem ne moremo spregledati velikega simbolnega pomena izdaje monografije ob 100. obletnici pričetka prve svetovne vojne.

Kot poudari avtor v uvodu, je namen dela »osvetliti razvoj in organiziranost vojaške duhovne oskrbe«, s posebnim poudarkom na času »prve svetovne vojne in aktivnosti vojaške duhovščine v teh izrednih razmerah«. V uvodu predstavi še obseg raziskovanja, ki je temeljilo tako na pregledu obstoječe literature in medvojnega časopisja kot tudi arhivskega gradiva iz obeh slovenskih nadškofijskih arhivov ter dunajskega Vojnega arhiva.

Monografijo lahko razdelimo na dva večja vsebinska sklopa, ki sta nadalje razdeljena na poglavja.

V prvem sklopu se avtor posveti predstavitvi splošne zgodovine; najprej predstavi razmere v slovenskih deželah ob koncu 19. stoletja, nato pa zgodnjo zgodovino duhovne oskrbe v habsburških oboroženih silah (od začetkov do leta 1773, ko je bil ustanovljen avstrijski Apostolski vojaški vikariat, in delovanje vikariata do preoblikovanja države v dvojno monarhijo leta 1867/68) ter zgodovino avstro-ogrske vojaške duhovščine v letih 1867–1918. V zadnjem sklopu avtor izpostavlja, kako je reorganizacija avstrijskih in madžarskih oboroženih sil vplivala na reorganizacijo vojaške duhovščine.

Drugi, največji vsebinski sklop je namenjen predstavitvi delovanja slovenskih vojaških duhovnikov avstro-ogrske monarhije med prvo svetovno vojno. Prek življenjskih zgodb slovenskih duhovnikov osvetli prehod (vojaške) duhovščine v vojno stanje (in preganjanje duhovnikov, ki so bili poznani kot narodni buditelji) ter njihovo delovanje v aktivni vojaški službi. Avtor tako prikaže celoten razpon slovenskih (vojaških) duhovnikov na začetku prve svetovne vojne: od maloštevilnih, ki so se javili prostovoljno, do najštevilnejših, ki so bili vpoklicani v vojaško službo, in tistih, ki so bili zaradi svojega delovanja (oz. pričanja) zaprti oz. preganjani. V posebnem ekskurzu prikaže tudi delovanje vojaških duhovnikov v drugih oboroženih silah prve svetovne vojne.

Zatem se avtor posveti prikazu pastoralnega delovanja vojaških duhovnikov med vojno, tako na

UDK 355.098:27-722.53"15/19"

ISSN 0351-2789

ACTA

ECCLESIASTICA

SLOVENIAE

36

Miha Šimac

**VOJAŠKI DUHOVNIKI
IZ SLOVENSKIH DEŽEL
POD HABSBUŠKIM ŽEZLOM**

Ljubljana 2014

fronti, v neposrednem in daljnem zaledju, kot tudi v vojnem ujetništvu. Pri tem pojasni tako teoretično dolžnost (na podlagi pravilnikov) kot tudi dejansko stanje na bojišču oz. v zaledju, kjer so bili duhovniki izpostavljeni vsem vojnim grozotam, vendar so kljub temu oskrbovali vojaške in vojne ujetnike v frontnih linijah in bolnišnicah ter skrbeli za pokope in prevoze padlih vojakov v domače kraje. Nekateri so bili pri opravljanju svojega dela ranjeni oz. so celo umrli za posledicami vojne. Zahvaljujoč svojemu (ne)delu so bili nekateri duhovniki deležni pohval in odlikovanj, drugi pa disciplinskih ukrepov. Zlasti slednji so s svojim obnašanjem še dodatno obremenili vojaške, za katere bi morali sami skrbeti: »Nobeden maše ne bere, pijo, kvartajo, kvantajo, za dekleti nore (...)«. V zadnjem letu vojne se je pokazala tudi pomembna vloga duhovnikov, ki so oskrbovali vse bolj izčrpane in malodušne vojaške, prve vrnjene vojne ujetnike (iz Rusije) in uporne, vojne site vojaške. Tako so vojaški duhovniki poleg duhovne oskrbe svojih »faranov« prišli vse bolj opravljati naloge, ki spadajo na področje vojaške propagande (spodbujanje vojakov k nadaljevanju bojevanja) in vojaške (proti)obveščevalne službe (prevzgoja nasprotnikov monarhije, pacifistov itd.). Zadnje poglavje je namenjeno prelomnim trenutkom konca vojne in zloma avstro-ogrske monarhije ter vlogi slovenskih vojaških duhovnikov v vojski Države SHS in zatem Kraljevine SHS (oz. Jugoslavije). Tako so bivši avstro-ogrski vojaški duhovniki slovenskega rodu sodelovali v bojih na severni meji, kjer so se nekdanji soborci bojevali na meji dveh novonastalih držav.

Za povzetkom je avtor objavil prepise najpomembnejših uporabljenih arhivskih dokumentov, ki dodatno osvetljujejo vsebino. Že na drugih mestih v monografiji je izpostavil problem neobstoječih (oz. izgubljenih, ponekod pa tudi nedostopnih) virov, s katerimi bi lahko dodatno predstavil to temo. Temu lahko pripišemo tudi neobravnane določene teme, ki bi si zaslužile nadaljnje raziskovanje: od vpliva vojaške duhovščine na oblikovanje javnega mnenja o vojni ter na delovanje vojaških poveljnikov (tako na fronti kot na poveljstvih) do odnosov med vojaškimi duhovniki in civilisti v zaledju fronte. Nekateri od naštetih tem je avtor obravnaval v samostojnih člankih, morda pa bi jih veljalo vključiti tudi v to monografijo (oz. v dopolnjeno izdajo).

Pričujoča monografija je eno redkih del slovenskega zgodovinopisja, ki se ukvarja z vprašanjem vojaške duhovščine (po doktorski disertaciji in monografiji Jožeta Pluta *Za pravice človeka*), pri čemer je trenutno edino znanstveno delo, ki se posveti temu področju civilno-vojaških odnosov v času prve svetovne vojne, in hkrati edino, ki se tako podrobno posveti vprašanju slovenske vojaške duhovščine. Prvo svetovno vojno lahko upravičeno imamo za vrhunec delovanja slovenskih vojaških duhovnikov, saj v drugi svetovni vojni njihovo število ni bilo tako visoko, po

vojni pa novonastala Jugoslovanska (ljudska) armada ni imela vojaških duhovnikov (nadomestila jih je s političnimi komisarji). Avtor je s pregledom avstrijskih in slovenskih arhivov sestavil prvi seznam slovenskih vojaških duhovnikov, ki so se udeležili prve svetovne vojne. S tem preostaja (še) neraziskano delovanje vojaških duhovnikov slovenskega rodu v drugih oboroženih silah (Italije, ZDA itd.) v času prve svetovne vojne. Biograme slednjih je avtor objavil v doktorski disertaciji, a jih ni vključil v obravnavano monografijo (napoved je izid samostojne publikacije); temeljitejši raziskovalec bo moral za popoln pregled obravnavanih duhovnikov uporabiti obe deli oz. počakati na izid nove monografije.

Od osamosvojitve Slovenije vprašanje duhovne oskrbe v Slovenski vojski ni bilo dokončno razrešeno (npr. vprašanje ustanovitve vojaške škofije), pri čemer bi lahko odgovorni monografijo uporabili kot izhodišče za razpravo o tem, kako je bilo to področje urejeno v preteklosti in kako bi lahko bilo urejeno danes.

Klemen Kocjančič

Aleksandra Gačić in Gregor Jenuš:
Znameniti Velenjčan Karel Verstovšek
(1871–1923), zaslužni slovenski politik:
politična biografija: ob 145. obletnici
rojstva. Velenje: Ustanova Velenjska knjižna
fundacija, 2016, 174 strani.

Ob ustanovitvi Velenjske knjižne fundacije je novembra 2016 v zbirki Velenjana izšla monografija o slovenskem politiku Velenjčanu Karlu Verstovšku (1871–1923), ki sta jo napisala mlada slovenska zgodovinarja dr. Aleksandra Gačić in dr. Gregor Jenuš. Kot izhodišče svoje raziskave o tem pomembnem politiku, ki je pustil pečat na Štajerskem, kot minister pa pomembno vplival na slovenski kulturni razvoj, navajata stališča njegovih sodobnikov in prijateljev, češ da so njegove zasluge (pre)slabo poznane, ker ni napisal svojih spominov, za časa življenja pa se je redko odzival na javne napade, niti se ni (pretirano) hvalil s svojimi uspehi, predvsem kot »minister«.

O njegovem delovanju so slovenski zgodovinarji do sedaj kot o protagonistu pisali v kontekstu njegovega angažmaja v Narodni vladi v Ljubljani in Deželni vladi v Ljubljani. V bolj stranski vlogi pa je predstavljen v aktivnostih Rudolfa Maistra novembra 1918 v Mariboru oziroma na Štajerskem. Avtorja pa v svoji celostni analizi njegovega političnega bitja in žitja prikazujeta, da je bil Verstovšek pomemben politik, sopotnik Antona Korošca, mlado krilo v Slovenski ljudski stranki, ki je svojo politično kariero dojemal kot poslanstvo za izboljšanje polo-